

Noen prinsipper for å forstå atferdsproblemer hos barn og unge

Børge Holden

A wide-angle photograph of a snowy landscape. The foreground is a vast, flat expanse of white snow, with some small, bare trees and shrubs scattered across it. In the middle ground, there are several tall, dark evergreen trees. The background shows a range of low mountains or hills under a clear blue sky with a few wispy clouds. The overall scene is bright and serene.

Vi snakker om alt fra utagerende og antisosial til innadvendt og angstfylt atferd

«Selv vi» tenker på:

- Individuelle forskjeller
- Hvordan personen grunnleggende fungerer
 - Evnemessig
 - Følsomhet
 - Interesser, valg, impulsivitet, selvkontroll
- Viktig for å vurdere hvordan personen kan reagere på situasjoner, og om behandling kan føre fram
- Mål må være realistiske ut fra personens fungering

Alle er også forskjellige i hvordan de uttrykker seg:

En sterk reaksjon er ikke nødvendigvis et tegn på voldsom påkjenning, og omvendt

Det aller mest grunnleggende for atferdsendring

Motivasjon:

- Personen opplever å mangle noe
- Personen opplever ubehag

Det kan være alt fra normale til uakseptable mangler og ubehag

Læring ved konsekvenser: Uansett er det normalt at personen da prøver å

- Oppnå det personen opplever å mangle (lykkes det, er det «positiv forsterkning»)
- Unnsnippe eller unngå det ubehagelige (lykkes det, er det «negativ forsterkning»)

Det holder å lykkes av og til for å fortsette!

Vi prøver mest når sjansen for å lykkes er stor, og «ser oss ut» noen som lar vår atferd lykkes

Historier som kan føre til problematferd

- For lav eksponering for normale mangler, og følgelig mindre toleranse for dem
- For lav eksponering for normale ubehag, og følgelig mindre toleranse for dem
- Lærer uhensiktsmessige måter å oppnå goder og å unnslippe eller unngå ubehag på, og lærer ikke hensiktsmessige
- Regler, eller det som sies om grenser og krav, samsvarer ikke med faktiske forhold

- For høy eksponering for uakseptable mangler, med overfølsomhet eller resignasjon som følge
- For høy eksponering for uakseptable ubehag, med overfølsomhet eller resignasjon som følge
- Lærer uhensiktsmessige måter å oppnå goder og å unnslippe eller unngå ubehag på, og lærer ikke hensiktsmessige
- Regler, eller det som formidles verbalt om grenser og krav, samsvarer ikke med faktiske forhold, og løfter brytes

- Hvis det ikke er samsvar mellom det som sies og det som skjer, betyr det som sies, noe annet enn det som sies

- Problematferd er adaptiv ut fra situasjonen den unge er i, i alle fall på kort sikt

Språklige faktorer bak «gryende» problemer

- Vi kan bli engstelige og triste av å høre om eller tenke på noe som vi aldri har opplevd
- Å tenke «Jeg er håpløs» kan få oss til oppføre oss «håpløst»
- Vi kan skjemmes og grue oss, mer eller mindre reelt
- Vi kan resonnerer oss fram til et svakt selvbilde – andre trenger ikke å ha påført oss det
- Vi kan tenke på måter å unnsnippe på, i verste fall selvmord
- Vi kan bekymre oss, og unngå situasjoner som det er viktig å delta i, i stedet for å «la det stå til» og oppsøke dem
- Vi kan tenke på at vi har vonde følelser, at vi ikke bør ha det, og hva vi kan gjøre for ikke å ha det, for eksempel hva vi ikke må tenke på for ikke å føle angst
- Vi kan utvikle sterke fordommer mot noe vi vet lite om
- Vi kan bli rigide, og bestemme oss for at noe er slik, og bli uvillige til å undersøke det

Språklige faktorer som virkelig kan skape problemer

- Koordinere, eller «bestemme oss for» å reagere likt på medlemmer av kategorier: En skremmende situasjon kan gjøre lignende situasjoner skremmende. En kjedelig situasjon kan gjøre lignende situasjoner kjedelige
- Analysere årsaker, det vil si å tenke på før–etter og hvis–så. Grue oss, bekymre oss
- Evaluere (sammenligne) måter å være på, se ut på og leve på. Komme fram til at vi ikke strekker til, med negative følger for selvtillit, selvbylde, stemning, livsmot

For ikke å snakke om:

- «Kognitiv fusjon»: Oppfatninger kan fungere som bastant virkelighet for personen
- «Unngåelse av opplevelse»: Unngåelse kan også være å prøve å unngå ubehagelige tanker og følelser
- «Begrunnelse»: Subjektive grunner for å unngå kan fungere som absolutte grunner for å unngå

I sum kan det bidra til dårlige grunner for å gjøre eller la være å gjøre noe

Hvordan kan det oppstå?

- Språklige faktorer kan læres direkte fra andre – foreldre og andre kan si at noe er fælt
- Når barn har det vondt, kan andre foreslå å tenke på noe hyggelig eller å gjøre noe annet for å bli kvitt negative tanker og følelser
- Høre at man er engstelig og sliten, og beskrive seg selv slik
- Omgivelser som støtte personens utsagn og oppfatninger

Generell holdning: Unngåelse versus aksept og psykologisk fleksibilitet

Traumer

- Gå videre innen rimelig tid?
- Stoppe opp, og i så fall hvor lenge? Fare for kronifisering?
- Uansett ingen tvil om at verbale faktorer er viktige for reaksjoner på traumer

AAQ-II

Nedenfor er det en liste med utsagn. Vennligst markér hvor godt hvert utsagn stemmer for deg, ved å sette ring rundt ett av tallene på samme linje. Bruk skalaen nedenfor for å gjøre ditt valg.

1	2	3	4	5	6	7
Stemmer aldri	Stemmer veldig sjelden	Stemmer sjelden	Stemmer av og til	Stemmer ofte	Stemmer nesten alltid	Stemmer alltid
1. Det er greit for meg å huske noe som er ubehagelig.						
2. Mine vonde opplevelser og minner gjør det vanskelig for meg å leve et liv som jeg setter pris på.						
3. Jeg er redd for mine følelser.						
4. Jeg bekymrer meg over at jeg ikke klarer å kontrollere mine bekymringer og følelser.						
5. Mine vonde minner hindrer meg i å være fornøyd med livet.						
6. Jeg har kontroll over livet mitt.						
7. Følelser skaper problemer i livet mitt.						
8. Det virker som folk flest mestrer livet sitt bedre enn jeg gjør.						
9. Bekymringer står i veien for at jeg skal lykkes.						
10. Mine tanker og følelser hindrer meg i å leve livet mitt slik jeg ønsker.						

Noen ord om diagnoser

- Selve atferden, inkludert en diagnose som oppsummerer den, sier ofte lite om årsaker til den
- Gir sjelden direkte anvisninger for behandling, men kan være nødvendige «merkelapper» som kan medføre realistisk senkning av krav og mål
- Kan i verste fall sykelliggjøre, og føre til at krav og mål senkes for mye

Ting kan komme ut av kontroll, og gå for langt, fordi:

- Behandling kan bygge lite på evidens
- Behandling kan være lite resultatorientert
- Behandling kan være for «verbal»
- Behandling kan innebære for mange lettelser
- Graset kan gro mens kua dør
- «Kritisk masse» og «tipping point»: Det kan bli for sent

Betydning av tidlig og effektiv innsats, eller forebygging, kan ikke overdrives

Behandlingsstrategier

- Fjerne eller dempe uakseptable mangler og ubehag, altså belastninger, som utløser problematferden
- Tilvenning til normale, akseptable mangler gjennom eksponering
- Tilvenning til normale, akseptable ubehag gjennom eksponering
- Lære at problematferd ikke lenger lykkes («ekstinksjon»), men:
 - Det følger ofte en fase med hyppigere forsøk på å lykkes, og
 - en fase med mer intense forsøk på å lykkes
 - Derfor kan det være vanskelig å drive med!Ekstinksjon kan være lettere hvis det kombineres med:
 - Fjerning eller demping av mangler og ubehag
 - Fading
- Læring av alternativ atferd i videste forstand
- Rimelige forventninger, og ikke støtte destruktive språklige faktorer, eventuelt samtalebehandling à la ACT eller kognitiv atferdsterapi
- Verdier som «buffer» mot at negative faktorer tar overhånd

Mindre årsaksbaserte strategier kan være

- Atferdsavtaler, altså at goder er avhengige av oppførsel
- Fysisk blokkering (for eksempel ren hindring i å gå ut)
- Straff, ved å (1) få tilført et ubehag og (2) miste et gode

En god relasjon til klienten kan være nesten like nyttig som «metode». Samarbeid og allianse hjelper alltid!

Fra kaos til...

Stein Modig Andersen, Trude Hoksørød

KAI-OVE OTTERSEN

Habiliteringstjenesten i Hedmark / Nå Lørenskog kommune

Gutt 13 år

- Bodde med mor til han var 6 år
- Flyttet i beredskapshjem ved skolestart
- Flyttet i fosterhjem og til ny skole i 3.klasse
- Økende atferdsproblemer og lærevansker
- Nytt fosterhjem før 7.klasse
- BUP: "Reaktiv tilknytningsforstyrrelse"

Utfordringene

- Gutten plaget andre elever, kalte de opp, dytta, slåss, banna
- Utagerte mot lærer og assistent
- Raserte grupperommet
- Stakk av, styrte egen opplæring
- Rektor og spes.ped bytta på å ha han med seg hjem, i tillegg til "inn på tunet"
- "Vi må vurdere et annet opplæringstilbud"

Bittelitt om reaktiv tilknytningsforstyrrelse

- To utviklingsfaser med autonomiutvikling: Trassalderen og pubertet
- ”Fighterbarn” / Emma tvert-imot
- Tidlig følelsmessig skade/avvisning i tidlig barndom
- Hyppige omsorgsskifter, tap av nære relasjoner
- Traumatisering, patogen omsorg
- Kan ha sammenfallende symptomer med autismspekter

Noen «kjennetegn» som fører til RT

- Sosial tilbaketrekning
- Manglende tilknytning
- Redusert sosialt engasjement
- Vansker med emosjonsregulering
- Søker ikke trøst (som jevnaldrende)
- Irritabilitet, sinne, uro
- Vanskelige å oppdra
- Mistillit til voksne
- Prinsipielt ”mot alt”, ”ber om å bli avvist”

Anbefalt behandling ved RT

- Stabilitet
- Kontinuitet
- Ro
- Forutsigbarhet
- Oversiktighet
- Trygge relasjoner
- Faste rammer og struktur

«Vanlig» tenkning ved atferdsproblemer

- Fokus på alminnelig folkeskikk og generell oppdragelse
- Subjektiv synsing, myter, generelle løsninger, fellesskapsløsninger
- Legger skylda på/i barnet
- Barnet må lære å tilpasse seg

Vår (min) tenkning ved atferdsproblemer

- Alminnelig folkeskikk og generell oppdragelse er sjelden nok, eller fornuftig
- Det er behov for strukturert tenkning, spesifikke og tilrettelagte løsninger for den enkelte
- Skylda legges på miljøet som ikke klarer å endre sin atferd selv om de ser at det de gjør ikke virker
- Barnet skal følge våre regler og rutiner, og det skal lønne seg for barnet

Funksjonelle analyser (FA)

- Erfarne behandlere kan utføre FA fortløpende, og konkludere forholdsvis raskt
- I analysen gjør vi flere avklaringer:
 - Vi operasjonaliserer av atferden (fjerner kategorier og oppsummerende merkelapper). Vi beskriver hva personen faktisk gjør
 - Vi vurderer hva som igangsetter atferden
 - Vi ser på hva som skjer rett etter atferden
 - Oppmerksomhet (husk at korreks også er oppmerksomhet)
 - Unnslippelse/unngåelse
 - Tilbud om aktiviteter eller endring i aktiviteter
 - Kroppslige opplevelser

Registreringer

- Før man iverksetter behandling (endringer i hvordan nærpåersoner forholder seg til atferden) må vi ha en baseline
- Evaluering av intervensjon baseres på data, minst mulig grad på syensing
- Ved UA kan det være lurt å måle både antall og varighet

”Ut i krigen...”

- Vi gjennomførte 12 skoledager med observasjon, kartlegging og utprøving
- Vi valgte at lærer tok undervisningen, mens vi bistod på den fysiske biten
- Gutten prøvde å kontrollere situasjoner med vold og sårende oppkallinger av voksne
- Mye utagering og avstikking
 - Gjentatte ”pauser” på undervisningsrommet, ”katt-og-mus”-lek, «Kai og Stein i buret», osv

Oppsummering etter observasjon

1. Uønsket atferd mot andre elever
 - Erting, språkbruk, dytting mm
2. Uro og sinne som leder til vold mot voksne
 - Nekting, kverulering, oppkalling, stikke av, fysisk plaging (kile, pirke, nærhet, truer, kveling, slag, spark, mm)
3. Vansker med å starte og avslutte aktiviteter/oppgaver
 - Nekting, kverulering, oppkalling, stikker av, ødelegger, gjemmer ting

Funksjonelle vurderinger

- Liten tvil om at de ulike problematferdene var flerfunksjonelle, de førte til:
 - Tilførsel av oppmerksomhet (herunder sympati og verbale korreksjoner)
 - Tilførsel av aktivitetstilbud
 - Fjerning av krav
 - Avbrudd av aktivitet (Kjedelig? Vanskelig?)
 - Utsettelse av aktivitet
 - Unngå å komme i aktivitet

Mulige videre scenarier

1. Fortsette som nå (ikke ett reelt alternativ)
2. Fortsette på skolen, men med reduserte krav om opplæring og aktiviteter
3. Tilrettelegge for en skoledag der han må forholde seg til normale regler og oppgaver, og ta de kampene som måtte oppstå

Mål

- Gutten følger timeplanen sin
- Gutten følger beskjeder og gjør oppgaver uten å utagere, banne, kalle opp og rasere
- Gutten har opplæring i alle skoletimer
- Personalet er konsekvente, tydelige og forberedte
- Alle voksne følger miljøregler og tiltak

Hva måtte vi gjøre da?

- Rydde grupperommet
- Endre plassering på elev/ lærer
- Ha kurs i fysisk konflikthåndtering
- Gjennomføre faste møter med alle samarbeidsinstanser
- Ha jevnlig tilstedeværelse på skolen og veilede skolepersonellet
- Utarbeide selve behandlingspakken

Behandlingspakken

Vi valgte 2 hovedstrategier:

1. Håndtere utfordrende atferd på lik måte
 - 2:1 bemanning tilgjengelig i alle situasjoner. 1:1 i undervisning, med back-up
 - Miljøregel ved sterk uro, som inkluderte ekstinksjon av unnslippelsesforsøk og "time-out" ved fysisk utagering
2. Forsterke ønsket atferd, ved bruk av tegnøkonomi (en DRO-prosedyre, som jeg i denne sammenhengen kaller et motivasjonssystem)

Håndtere utfordrende atferd

1. Når eleven blir sint skal han få beskjed om å slutte. Si hva han skal gjøre isteden. Deretter skal den voksne ikke diskutere eller forklare ting for han (han bruker dette som avsporing som utsetter kravet). Det betyr at den voksne *ikke* skal si noe annet til han enn å gjenta hva han skal gjøre ca 1 gang i minuttet (pass på at det ikke blir mas). Dette punktet er erfaringsvis vanskelig for voksne...
2. Hvis han ikke gir seg, eller atferden eskalerer, så skal lærer gå ut av rommet, ta med pc'en! Stå utenfor døra for å hindre at eleven kommer ut
3. Ikke gå inn til han dersom han er veldig urolig, vent til han roer seg ned (se pk 5). Det betyr at inventar kan bli ødelagt.
4. Når man er to voksne kan man vurdere om man skal gå inn og holde han dersom han er veldig sint, men det er best om dette ikke skjer
5. Når eleven har vært rolig i 15 sekunder går man inn. Spør om han er ferdig. Sier han ja fortsetter undervisningen, hvis nei går voksne ut igjen i ett minutt, før nytt spørsmål
6. Dersom eleven forsøker å stikke av stoppes han og ev. holdes fast

Motivasjonssystemet

- Vi fokuserte på å forsterke ønsket atferd
- Vi valgte å fokusere på skoletimene. Friminutt ble ikke en del av systemet da de var vanskelige å følge opp
- Vi spurte eleven hva han ville ha som "belønning". Ingen preferansekartlegging var nødvendig: spille data

Design på motivasjonssystemet

- Vi definerte hva som var uakseptabel atferd
- For hvert tiende minutt uten definerte atferder får eleven «50 kroner»
- Spille data i 15 minutter koster «200 kroner»
- Bonus: Avslutte dataspilling på rett tid uten diskusjon eller nekting forsterkes med «50 kroner»
- Intervallene, og dataspillingen, styres av en "timer"

Oppstart

- "Timer" ble presentert
- Han fikk forklart reglene for å få «femtilapper»
- Han fikk forklart reglene for innveksling
- Lærer lagde "oppgaver" som var mulig å gjennomføre på ca 10 minutter. Disse skulle gjøres ferdig før femtilappen ble utbetalt
- Lærer gjennomførte øktene, vi satt på biblioteket...

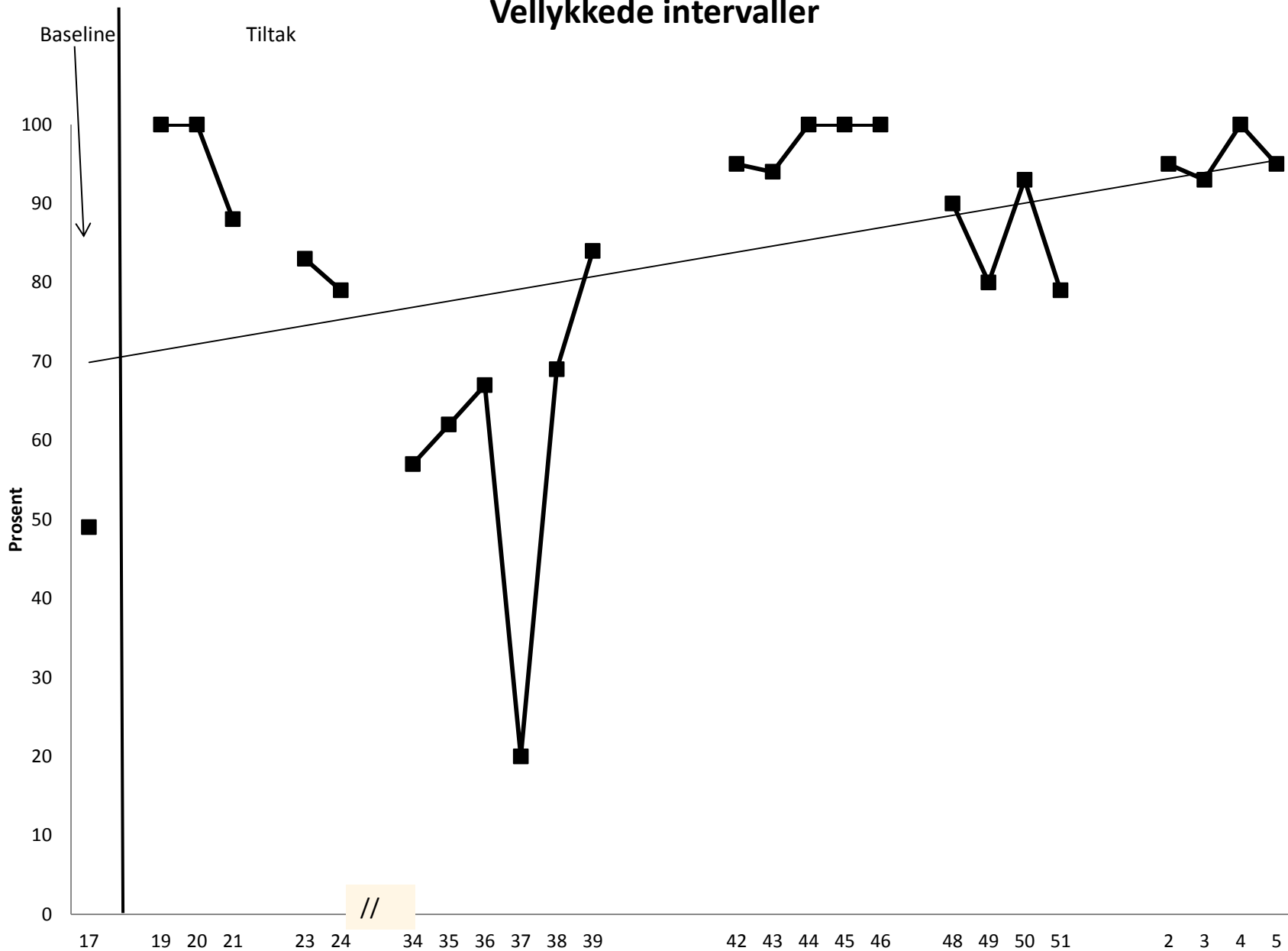
Registreringsarket

Uke																												
Man																												
Ons																												
Tors																												

Koder:

- +** = Når intervallet er gjennomført etter reglene
- ⊕** = Veksler inn i data
- D** = Avsluttet dataspilling etter reglene, da får han også femtilapp
- A** = Angrep mot andre
- K** = Kaste objekter
- O** = Sterk oppkalling
- S** = Skriking
- Ø** = Ødelegge objekter

Vellykkede intervaller

Oppsummering

- Utfordrende atferd er nesten borte, de registrerte forekomstene er i all hovedsak småting
- Når han først girer seg opp, roer han seg betydelig raskere ned enn før. Ofte uten at det blir fysisk utagering ut av det
- Eleven bærer ikke nag til de voksne som har satt grenser for han
- Eleven prater mer om seg og sitt, og er generelt blid og fornøyd. Plaging av medelever er «borte»
- Han skiller seg ikke lenger ut på skolen, det vi har sett
- Han trommer i vei på sin egen måte...

Utfordringer videre

- Overgang til klasseromsundervisning
- Overgang til ungdomsskolen
 - Nye lærere
 - Større skole
 - Ny klasse
 - Større krav
 - ...
- ...og mange, og andre utfordringer ble det, men det omtales ikke i dag! Takk for meg

Fra 1-1 undervisning til «ordinær» undervisning

Lene Degvold

Veileder i Opplæring og aktivitet

Elev

- 1.klassing
- Tilknytnings vansker
- Et barn med mye i «bagasjen» med vekt fra omsorgssituasjonen
- Skulle forholde seg til få voksenpersoner

Skolen

- Privat skole, Montessori pedagogikk
- Småskolen: 1 til 4 trinn i samme læringsareal
- Delt i 2 grupper

Montessori dagen

- 08.30- 09.00 Starten
- 09.00-11.20 Arbeidsøkt
- 11.20-11.30 Samling
- 11.30-12.00 Mat
- 12.00-13.00 Friminutt
- 13.00-14.30 Arbeidsøkt

Montessori-pedagogikk

- Samling: Sitte i ro, rekke opp hånden og vente til du får ordet. Varighet 15-20 minutter
- Planlegging: Skriv dag, dato, planlegge hvilke fag de selv skulle utføre, med hvilke materiale, hvilke presentasjoner de skulle delta i.
- Presentasjon: Gruppevis introduksjon av materiale

Montessori pedagogikk

- Utføre etterarbeid etter presentasjon
- Behandling av materiale og hvor disse var
- Felles måltid
- 1 times friminutt

Vår elev

Kartleggingene:

Vandringen/stikke av: negativt forsterket -unngå krav

Stygt språkbruk/høyt stemmeleie/utsagn: positivt forsterket -andre elever eller voksne ga oppmerksomhet på dette

Utagerende atferd: negativt forsterket –å unngå krav eller forventninger til han

Utagering mot andre barn: mangler på ferdigheter som turtaking, snakke hyggelig og hvordan komme inn i en lek

Hvordan skolen håndterte dette:

- Eleven ble sendt ut; med eller uten voksne
- Voksne hentet fadderen for at elev skulle holde seg i læringsarealet
- Korreksjoner og «dette er ikke lov»
- Noe forsøk med ekstinksjon, men dette ble utfordrende i en gruppe

Organisering

- Miljøterapeutiske tjenester
- 08.30-12.30 hver dag
- Elev hadde ikke egne voksne etter dette
- Organiserte med grupperom ved siden av
- Hovedsakelig to voksne i starten
- Iop utarbeidelse, med fokus på sosiale ferdigheter

Tiltak

- Atferdsavtaler
- Tempolex
- Alternative oppgaver
- DRO

Atferdsavtaler

Mål

- Lære sosiale strategier for hvordan han skulle omgås andre (aldersadekvat)
- Kunne jobbe selvstendig med tilpasset oppgaver i læringsarealet
- Kunne finne materiale og rydde bort etter bruk
- Sitte på plassen sin, arbeide med materiale/oppgaver, snakke med lav stemme
- Økt deltakelse i læringsarealet

Utfordringer

- Bruker et stygt språk og utagerende mot barn og voksne
- Jobber i liten grad selvstendig
- Stikker av når det kommer krav
- Lite adekvat deltakelse

Videre atferdsavtaler

- 3-6 atferdsavtaler hver dag
- 4 oppgaver, sparesøyle
- Gjennomgikk disse på grupperom
- Forsterker
- Brukte ikke atferdsavtaler på alternative dager

AVTALEPLAN

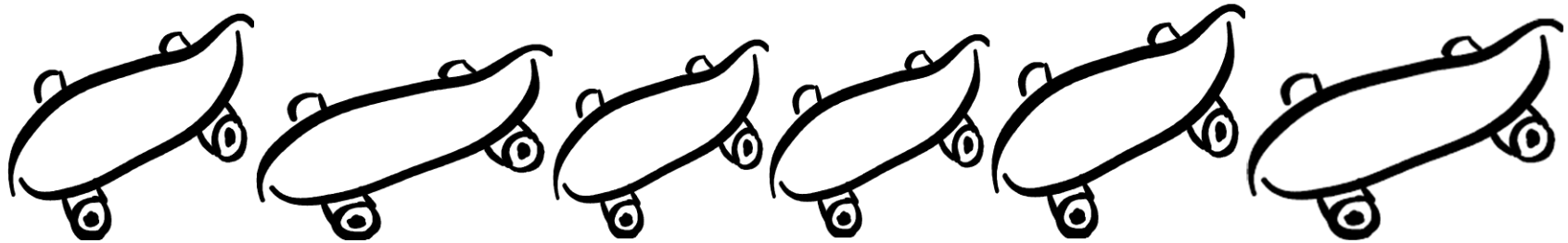
SETT KRYSS FOR VALGT BELØNNING

Valgt gode 1:	
Valgt gode 2:	
Valgt bort goden	

AVTALER		
1		
2		
3		
4		

Sparesøyle

Når du har fargelagt alle skateboardene kan du få lov til _____

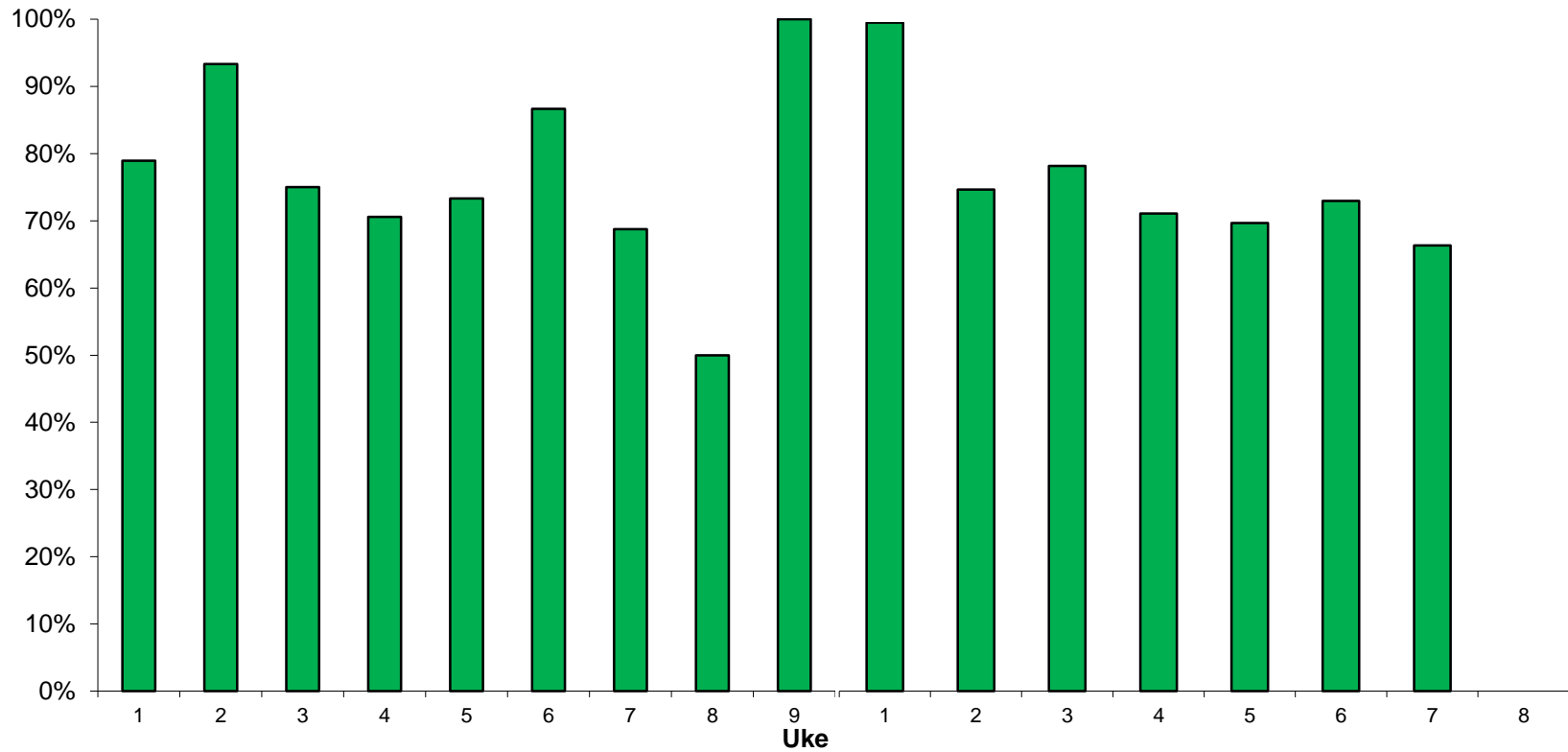

Klarer du alle avtalene på avtaleplan kan du fargelegge et skateboard

Uke 43 2014 – uke 8 2015

Mestring prosent planer

Progresjon

- DRO – oppstart etter vinterferie
- Ingen baseline på målresponser DRO men mange planer avbrutt grunnet disse
- Mestring atferdsavtaler blir baseline og dette var ca. 70 % i snitt

Differensiell forsterkning av annen atferd

Mål:

1. Redusere forekomst av å forlate/vandre rundt i læringsareal
2. Øke sannsynlighet for at eleven holder avtaler om hva som forventes, som å være stille når andre har ordet, rekke opp hånda, sitte rolig osv
3. Økt sosiale aldersadekvate ferdigheter
4. Øke tålmodigheten til å lære skolefag
5. Kunne sitte sammen med andre og spise og følge skolens regler for matsituasjon
6. Øke sannsynligheten for at spesifikk atferd som atferdsavtalen ikke fanger.

Utfordringer

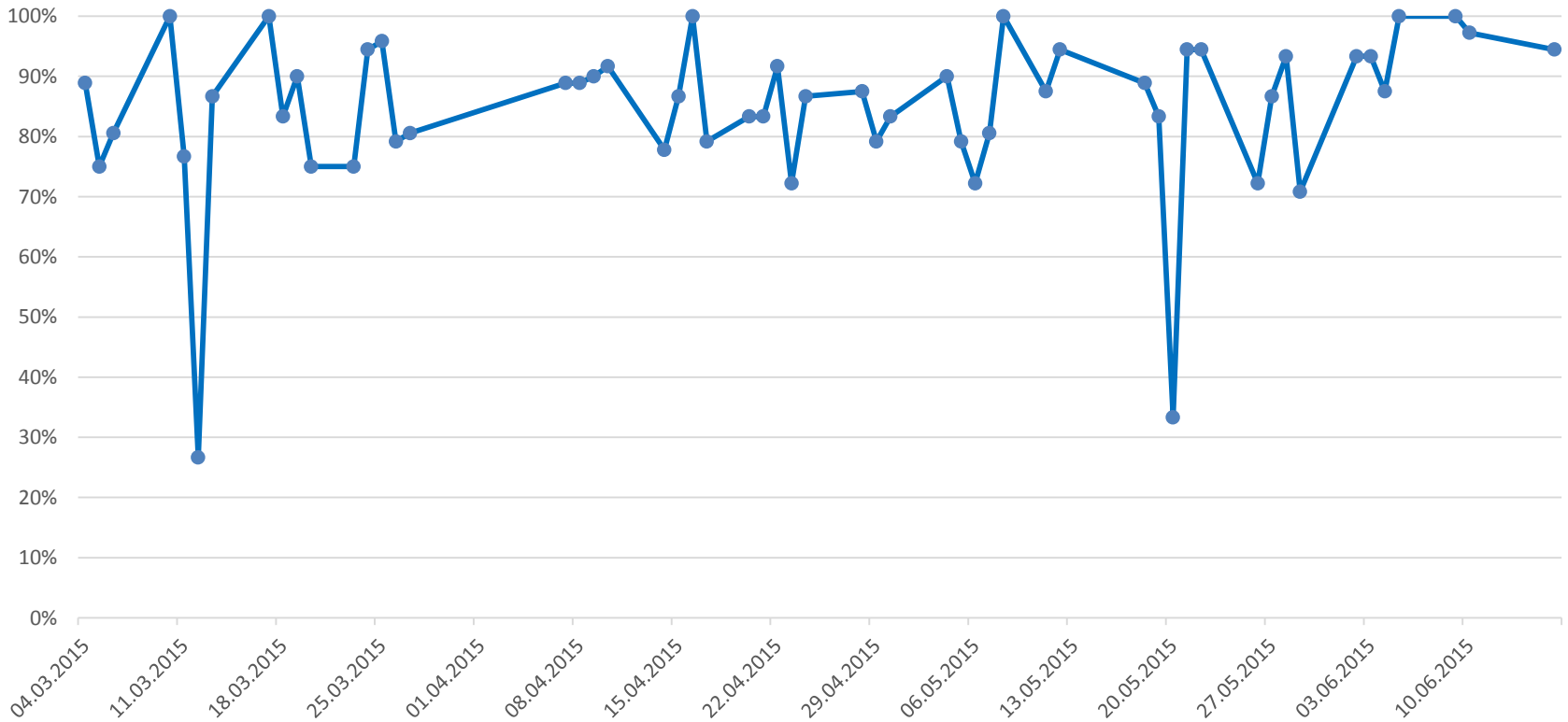
1. Forlater undervisningsarena uten avtale
2. Vandrer rundt/løper i undervisningsarena
3. Verbal utagering/uønsket snakk som skjellsord/truer o.l.
4. Høylytt/forstyrrer andre
5. Uønsket atferd som dytting, slag, spark, kasting/velting av gjenstander mot personer, inventar og utstyr
6. Ødelegger materiale som tilhører andre eller skolen

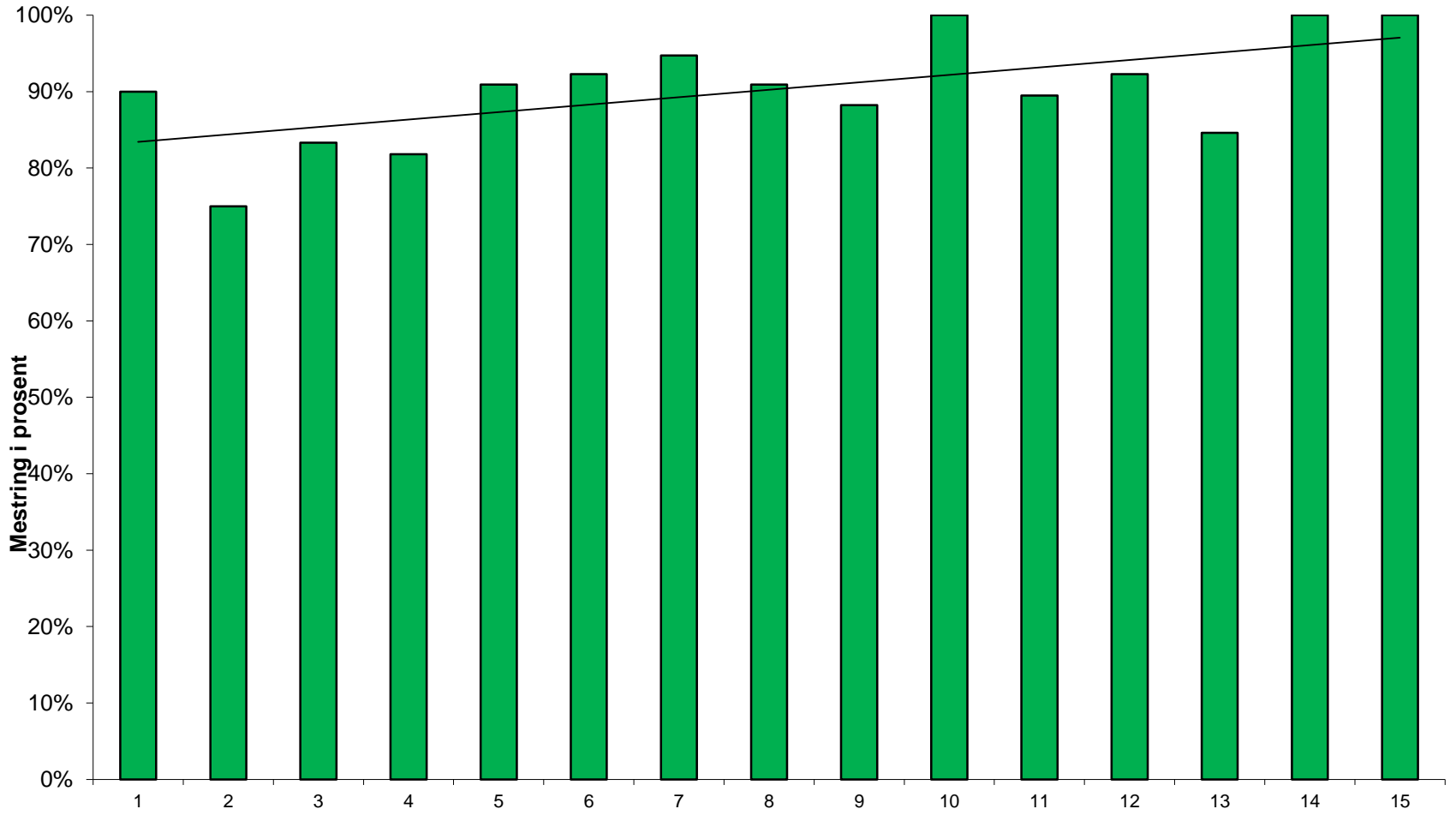
DRO

- DRO intervall på 5 minutter
- Tokens levering
- Bilde (som eleven var med å fant selv)
- Laget puslespill ut i fra dette
- Et Brett besto av 6 tokens
- Forsterkere: valg mellom to godis biter

Resultater DRO

Mestring DRO intervaller

Oppsummering

- Frem til sommeren lå mestringen på over 80% i snitt
- fortsette over sommeren, med høyere fokus på skole faglige ferdigheter
- Utførte flere presentasjoner
- Kunne jobbe litt lengre i læringsarealet med tilpasset oppgaver, eller etterarbeid

Behandling av tvangslidelse og andre atferdsforstyrrelser hos ung jente

Børge Holden

Bakgrunn

- Ved seksukers kontroll: «ikke helt som andre»
- Da hun var liten, ville hun leke lite med andre barn
- Hadde ikke venner, kom i konflikter med jevnaldrende, og ble mobbet
- Hadde lett for å misforstå og for å bli misforstått
- Hadde lav sosial kompetanse og lite «folkeskikk»
- Gikk i vanlig klasse med tilrettelagt undervisning fire dager, og en dag på gård, per uke
- Bodde med familien
- «Hele familien er deprimert», sto det i en rapport
- Mor søkte om hjelp fra hun var fire år, uten å få effektiv hjelp, men fikk diagnosen Aspergers syndrom
- Foreldrene ville flere ganger gi ansvaret til barnevernet

- Da hun var 11, ble hun akuttinnlagt på BUP-avdeling, og fikk nye diagnoser i stedet for asperger:
- F80.2 Impressiv språkforstyrrelse (vansker med å forstå det som sies, men grunnlaget var trolig ulydighet)
- F88 Andre forstyrrelser av psykisk utvikling (umoden, regrediert atferd)
- F92.9 Uspesifisert blandet atferdsforstyrrelse og følelsmessig forstyrrelse (emosjonelt sent utviklet, selvsentrert). (Diagnosen stilles på grunnlag av aggressiv, dyssosial eller trassig atferd, ofte kombinert med depresjon eller angst)
- Foreldrene sa at oppholdet hjalp lite: Det eneste nye var nye diagnoser, men atferden var verre enn før innleggelse(?)
- De ble anbefalt å søke avlastning
- Begynte på avlastning 11 år gammel, 160 døgn per år

Problemer hjemme da hun var ca. 11

- Ville drikke av tåteflaske, bruke barnesete, ligge i babyseng, bruke bleier og lignende
- Snakket med babystemme
- Daglige fysiske kamper: Legging, stå opp, spise, gå på skole, pusse tenner. La seg ofte i totiden, etter foreldrene
- Ville ikke leve lenger. Rispet seg med kniv og drakk parafin flere ganger. Skulle begå selvmord når hun begynte å få menstruasjon
- Måtte ofte holdes lenge etter å ha utagert, oftest for å oppnå, nekte eller utsette noe
- Slo og kløp småsøsken
- Snakket om vesener som sa stygge ting til henne, og at hun skulle dø. Det skremte familien
- Depressive symptomer, mye dårlig samvittighet, panikk-tendenser, og bekymret seg og grublet mye
- Angst når mor var borte, og for å miste eller glemme noe
- Nektet å gå på skolen, i bursdager, på kino og inn og ut av taxi fordi hun var redd for å miste eller glemme noe

Tvangshandlinger på avlastning

- Personalet måtte mange ganger om dagen bekrefte at hun ikke hadde mistet noe (særlig når hun gikk ut fra bad, inn og ut av taxi, ut og inn generelt)
- Personalet måtte sjekke spesielt på badet: I vasken og toalettet, og bak døren
- Plukket opp ting ute, puttet det i lommen, nektet å kaste det og ville ikke miste det
- Lommene var fulle av stein og avfall, og hun hadde mye av det inne
- Ble aggressiv når hun ikke fikk utføre sine tvangshandlinger, og når personalet ikke gjorde som hun sa

Annen problematferd

- Kontrollerte, dominerte, bestemte og overdrev
- Svært dramatiserende. Oppmerksomhet var viktig
- Ved krav og oppgaver var hun flink til å avlede med å snakke om noe annet
- «Ekspert» på å oppnå, utsette og oppnå ting
- Manipulerte, «splittet og hersket» og spilte på dårlig samvittighet. Skyldte mye på andre
- Skydde lite ved utagering: Selvskadet, ødela inventar, fysisk vold mot personalet
- BUP anbefalte ikke å gå ut med henne alene

Hva som ble gjort

1. Grunnleggende «husregler»

- Sengen skulle stå rett vei
- «Her er vi greie med hverandre, og mobber ikke»
- «Du må stå opp og gjøre deg klar for skolen når nattevakten har vekket deg»
- Brus kun i helgene
- Positiv forsterkning: Først oppgaver, så kos
- Behandlet henne mest mulig som en 12-åring
- Opplæring: Rydde rom, re seng, vaske hender og lignende

2. God relasjon:

- Bli kjent med henne
- Hun var veldig var på kjemi og stemning, og tenkte lett at man ikke likte henne

3. Spesielt for tvangshandlinger

Eksponering for situasjoner som motiverte tvangshandlinger og utløste angst:

- Personalet overså og ufarliggjorde det som hun før hadde fått bekreftet
- Nektet å sjekke for henne
- Nektet henne i å utføre tvangshandlinger
- Var konsekvente, «sto på krav» og «sto i situasjoner»

Altså ekstinksjon, om nødvendig ved hjelp av fysiske konfrontasjoner

Etter noen måneder kunne det settes grenser på vanlig måte, som hun respekterte

4. Taxi til skolen

- Personalet fulgte henne i taxien, og inn på skolen
- Deretter kjørte personalet bak for å trygge henne
- Hun fikk belønning når hun kom fram og turen hadde gått bra

Resultater

- Etter tre måneder viste hun tendenser til tvangshandlinger bare en sjelden gang, og temaet forsvant
- Det var knapt utagering lenger
- Hun tok taxi alene uten problemer
- Hun fulgte alle husregler

Annet

- I starten viste hun ikke at hun skjønte humor og ironi, men det kom seg raskt
- Hun viste god refleksjonsevne (og tenkte kanskje for mye)
- Barnevernet var usikre på hvordan de skulle arbeide med henne, og kom og observerte på avlastning
- Likte egentlig typiske jenteting: Skøyting, håndarbeid, lage mat, kino, disco, Singstar, PC-spill, bowling, dyr og kaféer
- Etter hvert kunne hun gjøre slike aktiviteter, og ble mer harmonisk og rolig
- Men hun hadde fortsatt få venner og lav sosial kompetanse blant jevnaldrende i større sammenhenger

Håndtering av utfordrende atferd hos elev på 7. trinn

(.....og et forsøk på analyser av den utfordrende atferden)

Jan-Ivar Sallman ped/psyk rådgiver
PP-tjenesten i Ringsaker

Om situasjonen

- Gutten
- Klasse
- Historikk/hva har skjedd
- Hva har blitt gjort
- Status

Hva bør vi snakke om først?

- Litt om «kontroll» i atferdsanalyse (Hva ønsker en å oppnå med spesifikk oppførsel/tilbakemeldinger?).
- Kontroll gjennom forsterkning
- Kontroll gjennom straff

Analysér positiv forsterkning

S^d

S^d : R

S^d : R -> S^r

Analysér negativ forsterkning

S^{r-}

S^{r-} : R

S^{r-} : R -> S^{r-}

Analyser negativ forsterkning

S^{r-} :

lærer
starter
underv.

R ->

reiser seg

S^{r-}

lærer
sier «sett
deg»

S^{r-} :

lærer
«sett
Deg»

R ->

«hold
kjeft»

S^{r-}

lærer
sier «slik snakker vi ikke»

Analyser negativ forsterkning

S^{r-} :
lærer
«slik snakker
vi ikke»

R ->
«drittkjærring»

S^{r-}
lærer
sier «du får ikke lov til å snakke
slik til meg»

S^{r-} :
lærer
«du får ikke lov til
Å snakke slik til meg»

R ->
«jævla kukksuger»

S^{r-}
lærer
«nå går jeg å henter rektor»

Sr- : R -> Sr-

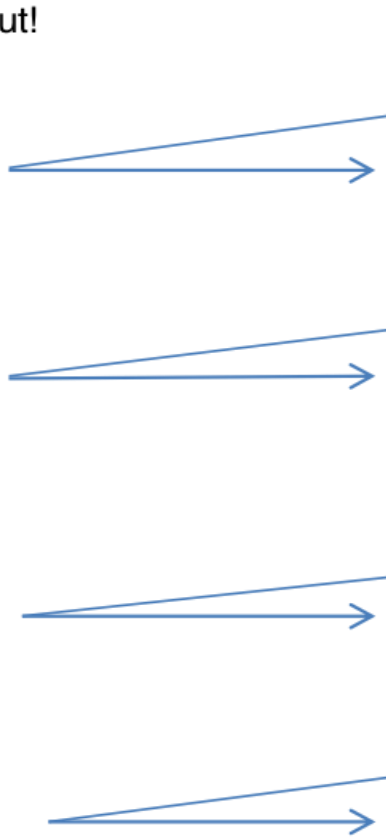
lærer «jævla kukksuger»
«du får ikke lov til
rektor»
Å snakke slik til meg»

lærer
«nå går jeg å henter

Sr- : R -> Sr-

lærer «ja hent den
horebukken»
«nå går jeg å
og henter rektor»

lærer henter rektor

Forutgående hendelse	Atferd	Konsekvens
Skyll Melkekeartongen før du går ut! 	Nei! Det gidder jeg ikke!	Jo det skal du!
	Nei jeg vil ikke og du kan ikke tvinge meg!	Alle skal det og du går ikke ut herifra før det er gjort.
	Flytt deg! Jeg skal ut!	Det bli melding hjem hvis du ikke skyller den melkekartongen med <u>en gang</u> !
	Jævla drittkjærring! Hold deg unna!!!!	Sånn snakker du ikke til meg!!
Jeg hater deg!!! Drittkjærring!!! (slår og spytter)	Du må bare prøve deg på å slå meg!! (holder eleven)	

Hva kaller vi fenomenet?

- Hva kan dette dreie seg om / hvilket fenomen er det snakk om?
- Tvingende samspillmønstre (Coercive interactions)
 - Hovedformålet er å korrigere, forhindre eller unngå at bestemte atferdsformer forekommer ved hjelp av straff/tvang/aversiv stimulering (Skinner 1953, Patterson 1970, Sidman 1989, Ogden 2003, Delprato 2002).
- Eksempler
- Hva kan skje ved anvendelse av straff/tvang?
- Motkontroll
- Hva skjer der a (i motkontrollen altså)?

Tiltak

